

Knjiga do izuma tiska

- v antiki in sr. veču do izuma tiska knjige prepisujejo
- †

Srednjeveški skriptorij

- dnevna svetloba
- mi je bilo očal (niso mogli tega početi celo šir. !)

Illuminiran in rubriciran rokopis

- pisarji prepisovali
- iluminacija = velika začetnica (zelo lepo in težko !)
 - (iluminatorji)
 - ↳ „prababice poglavij“
- rubriciranje = označ. besedila z rdečo
 - ↳ „prababice podpoglavlje“
- Sveti pismo ~ 1 leto prepisovanja

Začetki trženja knjige

- prej knjige na naročilo! Po 12. st. potrebe po knjigah postanejo tako veliko, da začnejo knjige proizvajati knjige za neumane ljudel (na zakloga)
 - ↳ začetki mirez (potreba po pisaniju posledično

potrebe po latinski slovniči, ...)

↳ urad. jekik!

Kužige so po ugorabi prodajali naprej (pred
trgovcem, ki se org. v tem času)

trgovci večih mest so se povezali v
mrežo → kužini trg

Trgovci & rokopisi

- vprašanje kako prizvesti dovolj kajig (rokopisov)
- proti koncu 15. st. je bil največji trgovec in
prizvojalec rokopisov Vespasiano da Bisticci iz Firence
- Firence takrat uspešno mesto/država - potreba po
pisemnihljudeh (cerkevni, trgovci)
- Eden gl. naročnikov je bil madžarski kralj (kralj
Matjaž), ki je imel v tistem času eno največ
kužinic v Evropi

Lesorexi kot prični tiski

- v 15. st. s pomočjo lesorekov izdelujejo
igralne karte
- #
- tabularna intuhabula (kužiga do 16. st.)
 - ↳ lesena plošča
 - ↳ „prababice stripov“ (besedilo je bilo tisk
na mati zrno!)

Vzkovali v řádu.

Zunaj evropského vývoji tiska

- na Kitajsku so že pred 2000 leti využívali Konfucijeva besedila v kamene, od ktorých si jeli je ľahšo vratit vtisk.
- (bolj pravdivé písomnictvo bolo evropské cirke!)
- #

Zunaj evropského vývoji tiska 2

- #
- na Kitajsku v 11. st. Bi Sheng vymyslel tisk z glineniu premičnimi črzkami ("štampilky")
- v Koreji sa začalo uchovávať a možnosť počas výroby organizovať ~3000 písomníků => standardizovať písavo s 38 písomkami => ľahšia organizácia (štampilky - premičník črky)
- Koreja má bohatú ... # → ponovo uporab.
- #
- vývin tiska v Koreji nì počasoval eksplozie (nì mohlo rastieť potreba po písomných knihách, manžda že tiskarský stroj - odtrízať so že nedalo delali ročne)
- možno, že je Gutenberg vedel na Ázijský náčin tiska

Cetkové pôdorysy na vývoj tiska

- Baselski koncil (1431): mase je površno
⇒ māne tujige (kolicina in čakost tujig!)
- Kuzanski (prijatelji Gutenberga) na tem koncilu
- l. 1451 v Mainzu sklenejo, da mora vraka
češčev svojo čorijo Svet. pisma (poravnava je!)
- Kuzanski imel stike z misionarji, ki so potovali
v Azijo (možno, da je izvedel za korjivo
način tiska)

Socialne posledice na razvoj tiska

- mreža trgovcev v Evropi
- verske tujige niso bile prepovedane za prodajo

GUTENBERG IN IZUM TISKA

- Gutenberg se rodil pod imenom Henne Gensfleisch
očki leta 1400 (ni bil vpravu v roj. tujigo, njegova
sestra in brat pa zato imajo drugi imeni)
- izruči se za zlatarja (čevel delati z ročami)
- iz mešane plenirko-trg. družine - ni karos pripadal, pričak po hujah v
katerih so žireli
zato se preselil v Strasbourg, kjer se ukrinja k
izdelavo zrcal in rezbarjem dragih kamnov

↓
„magičnih zrcal“ - ljudje so mislili, da
če v zrcalo ujamijo odgovita rta v katerem
naj bi bil Kristus to snosti ravil!

↓
magične (kamne)

ponoscevem (nisi).

- Za tem se začne ukvarjati z izumom tisk. stroja

Gutenbergov izum

Bistvi njegovega izuma sta

- Tisk je omogočal hitro vlivanje črk ...
+
• tiskarska stiskalnica za odpiranje že postavljenih črnik

Premične črke: „prababi tipkovnice“

Prednosti Gutenbergovega izuma

- Tisk je omogočal hitro vlivanje črk različnih velikosti, izkušen tiskar je lahko izdelal do 600 črk / dan
- A tirando prešo je bilo možno potiskati papir na obeh straneh
- možn. popravljanje napak ⇒ bistveno manj napak!
↳ stavci so sproti odzivali napake!
- označevanje stvari se pojavi šele po ~100 letih
- proti rokopisu je bila to netl. liter.

Tudi vplivi na Gutenbergov vpliv

- +
- Laurens Janszoon Coster naj bi imel vajenca „Johanna“ in komplet premič. črk (xelo vprašljivo vir nastane ~100 let po smrti Gutenberga)

Gutenberg v Strasbourg

... bi tak tisk + latinsko slovnicu

- napisal naj bi nov ročni katalog za Sibilke prezbite, da bo prodajal slovnicu (obrazjeni izvodi!, ne vemo, če še tiskal v Strasbourg)
- sodeloval s trgovcem z rokopisi Johannom Fustom (prodaja slovnice - dober posel)
- v Strasbourgu naj bi napisal Sibilke prezbite, za kar je mislil, da bo cesarju včen - se bo prodala (cesarjev knalosper za blagostega cesarja - polom)
 - ↳ politične težave → napusti Strasbourg

Donaturova slovница

- največja uspešnica 5000 - 10000 izvodov
- vsaj dve izdaji pred Biblijo (v Bibliji pa je že bolj obrabljeni!)
- počasno privajanje uporabnikov, gl. prednost je v malo napakah
- +

Proces izumljivanja tiska

- traja vsaj 10 let
- mnogo hitrejše incenejše razumevanje knjig
- nočne knjige pa so že vedno "lepše" od tiskanih

Gutenberg v Mainzu

- +
- tiskarska kooperativa skupaj s Fustom

Johan Fust

+

Gutenberg in Fust

- v Mainzu tria nekaj let

- tisk Druge mape nima, načine tiskati
- Gutenberg začne fizični in cestni začne tiskati in prodajati odpiske => spor na sodišču →
 - Gutenberg je spor izgubil, vse tisk. stope in lejige je moral predati Fustu (sodni zapisknik piše o tem, da sodišče privzema Gutenberga kot izumitelja?)
- sodni zapisknik je pomembno pričevanje o nastanku tiska (nekaj let pred natisom Biblije)
- kasneje mora Gutenberg zaradi napadne politične prisilnosti (najacen šef) skočiti v Mainz. Hkrati tudi veliko število Gutenbergovih tiskaljev, kateri začnejo širiti tisk po Evropi
- Gutenberg odpre "tiskarsko šolo", hotel razbiti monopol tiska! (Fust in nj. bivši vajenec sta obdržala tiskarno!)
- marec l. 1468 (po odredbi paperža je prejemal cerkevno podojmeno)

VPLIV TISKA NA DRUŽBO

Z izumom tiska:

#

Nov odnos do pisane besede

"fiksirana" besedila

• popravljanje nujak že med tiskom ali v fonatikih

Približno 100 let po izumu tiska

• paginacije, naslovne strani

• znalec po "izumu" paginacije se pojavijo tudi abecedni

- indeksi knjižnih vsebin
- kopirima knjig. ne pozna teh izkušnih pomočev
- njihov pojav bistveno dejša istanje in citiranje
- bistveno se poveča kolicina besedil

• ✎

Zato:

- ✎
- nizje cene (konferenca in supply + demand)
- podatkov jih ni bilo več treba shranjati z memoriranjem ali prepisovanjem

Michel de Montaigne in njegov stol

- leže in razmišlja v svojem stolu
- že vedno drage - goščaki so si jih lahko privočili

Nov način dostopa do knjiž vsebin

- pojav knjiž. katalogov (vse več knjig) na prvih knjižnih sejmih (Frankfurt in Leipzig že od 15. st. naprej!)

• ✎

Nov način dostopa do knjiž vsebin 2

- ✎
- trudijo se, da bi katalogi prisli do kupcev (knjige istejo uporabnike - obratno kot v sr. veku! - vizujs)

Razlike med srednjevrstimi in pogutenberg. izobraženimi 1, 2, 3

- opazati se začnejo št. nujake v kopiriskih knjigah (tudi zaradi uporabe paginacije in indeksov)

Zato:

• ✎

- na področju teologije pripelje do spoznanja, da je tudi interpretacija in prevodov Svetega pisma lahko več (protestantizem - Sveti pismo v svojem jeklenju! Dalmatin izkumi slovenščino „nimogedle“) (tisk standardizira nacionalne jeklike, tiskajo v jeklikih za čim več ljudi)

Stem:

- +
- +
- „tisk je infrastrukturni pogoj za širjenje znanja“

Toda

- tisk omogoči tudi širjenje nesenzic, morosti in teorij zarote (čaromice)
- brez tiska se ta morost s severa Italije ne bi razširila po Evropi („fake news“)

||
↓

nastane inkvizicija

⇒ TISK NI PRINESEL LE DOBRIH STVARI!

⇒ Nove tehnologije za prenos prinesejo & celo ogromno morega znanja pa tudi veliko laži!

↳ npr. prva pol. 20. st. vzpon 3. tot. režimov, zisjenih s pomočjo radio, TV, fotografije, ...

↳ včeraj medijetska revolucija ima drastičen vpliv na svet tistega časa! (kaj pa dandanes?)

Skratka:

• tisač zisjevanja znanja in modrosti je tisk zvezil

- poleg uravna manja in velika je podjetje
- tudi širjenje novosti, predstavkov in zla
- ta drojnost je znacilna tudi za sodobne medije.

Poglej Stephen Fry in Gutenberg!

RAZVOJ AUTORSKEGA DELA

Pomen avtorskega prava

- +
- vsebino skoraj razvoj knjižnega založništva in se razširje načinila v druge medije

Autorska pravica

- ind. lastnina
(izumi, blag. znamke,
oblikovanje, firma,
veljavna konkurenca)
- avtorke pravice
(lit., glasbena, likovna,
fotografija, art. dela, rač.
programi, ...)
- Autor postane lastnik dela s tem, da ga ustvari

NARAVNA PRAVICA!
- ind. lastnino pa mora podjetje registrirati!

Autorske pravice

- drugačen tip lastnine kot izumljiva lastnina,
zej ujihov prenos ni nujno neomejen (izumljiva
lastnina je rečna, avtor. pravice pa ne)

70 let

Povezavni avtorski pravci:

Razvoj avtorskega prava

- dva sistema
- angleški (obvezni izvod)
- francoski (avt. delo je naravna pravica)
- zadnja desetletje se slijeti v enega

Copyright system

#

System droit d'auteur

- ni mogočno prodati avt. pravic za vedno
(ne morejo se odpovedati lastništva svojega dela - sistem nagrajuje uspešne založnice - lahko izpogajajo boljše pogoj)

Autorskopravna kaščita omogoča

- subvencije za spodbude avtorjem
- predaja pravic za razenmoževanje ponem, da ga ne more živiti niti avtor (bolj se gre za preprečevanje piratstva :))
- #

Zakon o avtorskih in sorodnih pravicah ureja:

- #
- #

- individ. (avtor podpiše pogodbo z založbo) in kolekt. (bolj zapleteno: množ. uporaba avt. del, neče kolikine npr. glasbe na radiu → popust!) uveljavlj. avt. in sorodne pravice.

↳ tudi knjižnično nadomestilo! (individ., ker naj bi avtorji zaradi dostop. v knjižnicah prodali manj knjig)

Pravna definicija avtorskega dela

- f

Kriteriji za opredelitev aut. dela !?

- stvaritev
- področja ustvarjalnosti
- duhovnost
- individualnost / izvirnost
- izrazitost

Stvaritev

- aut. delo je rezultat človekovega ravnanja
- aut. dela zato ne moreta ustvariti stroj ali žival
(že vodiš mačko, da tača po platum je to twoje aut. delo!)
- ni avtorstva na delih, ki so jih ustvarili drugi, zato plagiat ni avtorsko delo
↳ problemi z avtorstvom pri umetni inteligenci

Področje ustvarjalnosti

- umetnost, književnost in znanost
- zakon se ne opredeljuje do tega kaj je delo in kaj dobro ampak ščiti vsi stvaritve (drugače mu lahko bitno pri cenzuri)

Duhovnost

- v aut. delu mora odsevati človeški del!, ki mora izraziti misli, občutke, čustva, ipd.
- aut. delo je imaterialna dobrina, katero ga je treba razlikovati od njegovega nosilca (če niničimo eno knjigo, nismo niničili tudi dela!)

Individualnost

- Marcel Deschamps je v galerijo odnesel pisoar. To ni bil niti posebnega - a gesta je bila neponovljiva oz. individualna.
 - Plagiat ni avt. delo! (npr. Šentjur menjava imen!) (parodije so v redu! - karč. s svobodo govora)

Izraženost (ne sciti idej! - až doba mora biti izraz.)

- ✓** **zakávavosť**

 - akt. delo mesta boli ixtažané na rešenéholi
náčin, takže da je zakávavno ka človeké čute, ...

Autor

- VLOG**

 - je fiktivna oseba, ki je delo ustvarila
 ||
 NARAVNA PRAVICA ^{art. delo} (^{tako} je po naravi)

Autorska pravica:

f

Atossa pravica je:

- pravica naravnega prava
 - ustavno zajamčena čl. pravica (60. člen)
 - pravica intelektualne lastnine
 - abs. pravica

Vsebina avt. pravice

1

Morale at practice

- (avtor. lahko oddoča o novem tem delu!)

Materialne akt. pravice

- izključno avtor dovoljuje / preporavlja uporabo svojega

dela

Avt. pravo je orodje, ki ga avtor lahko po potrebi uporabi (ne pregaaja se po vredni dobronosti)!

↳ Založbe zato načeloma ne izrijo avtorskih pravic

